

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ Μ.Ε. ΠΡΟΟΔΟΣ

ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ 104, ΚΑΛΛΙΘΕΑ (ΤΗΛ. :210 9514517)

& ΑΙΓΑΙΟΥ 109, ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ (ΤΗΛ.: 210 9355996)

**ΓΡΑΠΤΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ**

ΚΥΡΙΑΚΗ 10 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2016

www.proodos.gr

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Πλάτωνος Πολιτεία (519C-520A)

Ἡμέτερον δὴ ἔργον, ἦν δ' ἐγώ, τῶν οἰκιστῶν τάς τε βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον, ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐπειδὴν ἀναβάντες ἰκανῶς ἴδωσι, μὴ ἐπιτρέπουν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται. Τὸ ποῖον δὴ;

Τὸ αὐτοῦ, ἦν δ' ἐγώ, καταμένειν καὶ μὴ ἐθέλειν πάλιν καταβαίνειν παρ' ἐκείνους τοὺς δεσμώτας μηδὲ μετέχειν τῶν παρ' ἐκείνοις πόνων τε καὶ τιμῶν, εἴτε φαυλότεραι εἴτε σπουδαιότεραι.

Ἐπειτ', ἔφη, ἀδικήσομεν αὐτούς, καὶ ποιήσομεν χειρὸν ζῆν, δυνατόν αὐτοῖς ὄν ἄμεινον;

Ἐπελάθου, ἦν δ' ἐγώ, πάλιν, ὦ φίλε, ὅτι νόμῳ οὐ τοῦτο μέλει, ὅπως ἔν τι γένος ἐν πόλει διαφερόντως εὖ πράξει, ἀλλ' ἐν ὅλη τῇ πόλει τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι, συναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκῃ, ποιῶν μεταδιδόναι ἀλλήλοις τῆς ὠφελείας ἢν ἂν ἕκαστοι τὸ κοινὸν δυνατοὶ ὦσιν ὠφελεῖν καὶ αὐτὸς ἐμποιῶν τοιούτους ἄνδρας ἐν τῇ πόλει, οὐχ ἵνα ἀφιῆ τρέπεσθαι ὅπῃ ἕκαστος βούλεται, ἀλλ' ἵνα καταχρῆται αὐτὸς αὐτοῖς ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως.

Ἀληθῆ, ἔφη· ἐπελαθόμην γάρ.

Σκέψαι τοίνυν, εἶπον, ὦ Γλαῦκων, ὅτι οὐδ' ἀδικήσομεν τοὺς παρ' ἡμῖν φιλοσόφους γιγνομένους, ἀλλὰ δίκαια πρὸς αὐτοὺς ἐροῦμεν, προσαναγκάζοντες τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι τε καὶ φυλάττειν.

Α. Από το κείμενο που σας δίνεται, να μεταφράσετε το τμήμα : «Ἡμέτερον δὴ ἔργον τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως.»

Μονάδες 10

Β.1. «ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν»: Ποιο εἶναι το περιεχόμενο της ἔννοιας «ἀγαθόν» στο φιλοσοφικὸ σύστημα του Πλάτωνα και πῶς εἶναι δυνατὴ ἡ πρόσβαση σε αὐτό;

Μονάδες 10

B.2. Λαμβάνοντας υπόψη τη φράση του κειμένου «*συναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκη*» και το παρακάτω κείμενο από τους Νόμους του Πλάτωνα, να προσδιορίσετε τα μέσα που χρησιμοποιεί ο νόμος για την επιβολή του και να σχολιάσετε σε ποιους κυρίως απευθύνεται;

«Και όμως κανένας από τους νομοθέτες, καθώς φαίνεται, δεν έλαβε υπ' όψιν του αυτό: ότι δηλαδή, ενώ είναι στη διάθεσή μας να χρησιμοποιούμε δύο πράγματα στη νομοθεσία, την πειθώ και τη βία, αυτοί όσο το δυνατόν χρησιμοποιούν το ένα στον απαίδευτο όχλο».

Μονάδες 10

B.3. Να προσδιορίσετε το περιεχόμενο των όρων φράσεων του κειμένου: «*τῶν οἰκιστῶν, τὰς τε βελτίστας φύσεις*»)

Μονάδες 10

B.4. Ποια είναι κατά τον Πλάτωνα η τριμερής διάκριση της ανθρώπινης ψυχής, ποια είναι η σχέση των μερών και ποια είναι η αντιστοιχία των μερών της ψυχής και τάξεων ;

Μονάδες 10

B.5. α) Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: *ιδεῖν, ἐπιτρέπεται, καταβαίνειν, νόμω, βούλεται.*

β) Να βρείτε στο παραπάνω κείμενο μία ετυμολογικά συγγενή λέξη για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις: *απόρρητος, διηνεκές, άνετος, λήθαργος, υπόδημα.*

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Έργο, λοιπόν, δικό μας, είπα εγώ, των ιδρυτών της (ιδεώδους) πολιτείας είναι να εξαναγκάσουμε τις εξαιρετικές φύσεις (τα ξεχωριστά πνεύματα) να φτάσουν προς το μάθημα το οποίο προηγουμένως είπαμε ότι είναι το ανώτατο, δηλαδή και να δουν το αγαθό, και να ανεβούν εκείνη την ανηφορική οδό, και όταν δουν αρκετά να μην τους επιτρέπουμε αυτό που τώρα τους επιτρέπεται.

Ποιο πράγμα δηλαδή;

Το να μένουν συνεχώς εκεί/στον ίδιο τόπο, είπα εγώ, και να μη θέλουν να κατεβαίνουν πάλι κοντά σ' εκείνους τους δεσμώτες ούτε να μετέχουν στους κόπους και στις τιμές εκείνων είτε είναι ταπεινότερες είτε είναι σημαντικότερες.

Έπειτα, είπε, θα τους αδικήσουμε και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα, αν και είναι δυνατόν σε αυτούς να ζουν καλύτερα;

Εέχασες πάλι, είπα εγώ, φίλε μου, ότι δεν ενδιαφέρεται ο νόμος γι' αυτό, για το πώς δηλαδή μία μόνο κοινωνική τάξη στην πόλη θα ευτυχήσει υπερβολικά, αλλά γενικά για όλη την πόλη επιδιώκει αυτό να συμβεί/να επιτευχθεί, ενώνοντας σε αρμονικό σύνολο τους πολίτες με την πειθώ και τη βία, κάνοντάς τους να μεταδίδει ο ένας στον άλλο/να μοιράζονται μεταξύ τους την ωφέλεια την οποία ο καθένας είναι ικανός/σε θέση να προσφέρει στο σύνολο και διαμορφώνοντας ο ίδιος τέτοιους άνδρες στην πόλη, όχι για να τους αφήνει να στρέφονται/κατευθύνονται όπου θέλει ο καθένας, αλλά για να τους χρησιμοποιεί ο ίδιος ως δεσμούς που ενώνουν την πόλη/για τον ενωτικό δεσμό της πόλης.

B. 1. Οι φιλόσοφοι που οραματίζονται τη δημιουργία της ιδεώδους πολιτείας πρέπει να στρέψουν τους προικισμένους ανθρώπους στο μέγιστο μάθημα, στη σύλληψη δηλαδή και κατανόηση της ιδέας του Αγαθού, στην κατάκτηση της γνώσης. Το «αγαθόν» κατέχει κυρίαρχη θέση σε όλο το φιλοσοφικό οικοδόμημα του Πλάτωνα, αλλά ο φιλόσοφος δεν έδωσε μια σαφή ερμηνεία γι' αυτό. «Αγαθόν» πάντως είναι :

- Το είναι και ό, τι διατηρεί το είναι

- Η τάξη, ο κόσμος και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα
- Ό, τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη
- Η ύψιστη αρχή και η πηγή του όντος και της γνώσης
- Το αληθινό φως της ψυχής και του νου

Το Πλάτωνος αγαθόν πάντως ήταν στην αρχαιότητα μια παροιμιακή έκφραση για κάτι το ασαφές και σκοτεινό.

Το αγαθόν είναι η μεγαλύτερη αξία «μέγιστον μάθημα», αφού αυτό πρέπει να κατακτήσουν όλοι οι άνθρωποι και κυρίως όσοι πρόκειται να αναλάβουν τη διοίκηση της πολιτείας. Μπορεί ο άνθρωπος να το προσεγγίσει και να το θεαθεί («ἀφικέσθαι, ιδεῖν, ἴδωσι»), όχι βέβαια με τις αισθήσεις, αλλά με την καθαρή νόηση και είναι βέβαια δύσκολη η κατάκτησή του. Με την επανάληψη και τη μεταφορική χρήση των λέξεων «ἀναβῆναι, ἀνάβασιν, ἀναβάντες» υπογραμμίζει πως η κατάκτηση απαιτεί κόπο, επίπονη προσπάθεια και αγώνα. Πρόκειται για μια ανοδική πορεία, που οδηγεί στην ολοένα υψηλότερη γνώση και διάπλαση ήθους. Πολύ συχνά στον Πλάτωνα λέξεις που σημαίνουν το άνω και την ἀνάβαση χρησιμοποιούνται μεταφορικώς για την παιδεία και τα αγαθά που προσφέρει.

Η πορεία λοιπόν από το σκοτάδι του σπηλαίου στο φως του ήλιου είναι κατά τον Πλάτωνα η εξής: πρώτα οι δεσμώτες ατενίζοντας τις σκιές των πραγμάτων βρίσκονται στον κόσμο της δόξας ή της εικασίας, αφού πιστεύουν ότι η μόνη πραγματικότητα είναι ό, τι βλέπουν ή ό, τι ακούνε. Κατόπιν ο ελευθερωμένος δεσμώτης αντικρίζει τα ίδια τα αισθητά πράγματα, έχει δηλαδή μια πρώτη αβέβαιη γνώση, την πίστη. Από τη βαθμίδα αυτή ανέρχεται στον χώρο της επιστημονικής γνώσης και βλέπει τα πράγματα στο φως του ήλιου. Τέλος, κάποιοι φιλόσοφοι καταφέρνουν να κοιτάξουν κατάματα τον ήλιο και να φτάσουν στην καθαρή νόηση και στη θέα του αγαθού. Τότε θα έχουν κατακτήσει το μέγιστον μάθημα, το αγαθόν, του οποίου η σύλληψη αποτελεί μία ανάταση της ψυχής. Η ανοδική αυτή πορεία των δεσμωτών από την κοιλότητα του σπηλαίου στην επιφάνεια συνδέεται συνειρμικά με την ανοδική πορεία που διαγράφει ο θιασώτης της παιδείας.

Η γνώση του Αγαθού είναι η απαραίτητη προϋπόθεση, για να αναλάβει κάποιος τη διακυβέρνηση της πολιτείας. Ο Πλάτωνας φαίνεται να υποστηρίζει ότι κατάλληλος για έναν τέτοιο ρόλο είναι μόνο αυτός που έχει φτάσει στο ύψιστο σημείο της γνώσης. Μόνο όποιος δει τον «ήλιο», όποιος λάβει το μέγιστο μάθημα, εκπληρώνει τις προϋποθέσεις για να αναλάβει τις τύχες της πόλης. Γιατί αυτός ο άνθρωπος θα είναι πλέον

γνώστης του καλού και του κακού, της δικαιοσύνης και της αδικίας, της αρετής κ. λ. π.

B. 2. Ο νόμος, σύμφωνα με τον Σωκράτη στην Πολιτεία, προκειμένου να πείσει τους πολίτες να υπακούσουν σε αυτόν, ώστε να επέλθει η κοινωνική αρμονία, χρησιμοποιεί την πειθώ και τη βία. Ο νόμος εναρμονίζει τους πολίτες χρησιμοποιώντας την πειθώ, δηλαδή την εκούσια υπακοή των πολιτών στις επιταγές του, και τον εξαναγκασμό, δηλαδή τη δύναμη των κυρώσεων που διαθέτει.

Με την πειθώ, με τη χρήση, δηλαδή, λογικών επιχειρημάτων, την προβολή υγιών προτύπων και με την παιδεία οφείλουν οι πολίτες να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό τους ρόλο, να παραμερίσουν το προσωπικό τους συμφέρον και να προσφέρουν αλληλοβοηθούμενοι ό, τι είναι δυνατόν στην πολιτεία. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στους πεπαιδευμένους πολίτες.

Υπάρχουν, όμως, πολίτες και μέλη της κοινωνίας, οι οποίοι δεν πείθονται με τον λόγο. Σ' αυτούς επιβάλλεται η βία. Πρόκειται για τον καταναγκασμό που ορίζεται από τον νόμο και δεν επιβάλλεται τυραννικά, αυταρχικά. Στους *Νόμους* ο Πλάτωνας διευκρινίζει ότι η μέθοδος της βίας απευθύνεται, κυρίως, στον απαίδευτο όχλο, δηλαδή στο ακαλλιέργητο και αμόρφωτο μέρος του λαού, που είναι και το πολυπληθέστερο. Ο νομοθέτης επιβάλλει τη μέθοδο αυτή και στους υπόλοιπους πολίτες, αν εκείνοι πολυπραγμονούν, καταναγκαστικά, υποχρεωτικά μέτρα για τη συμμόρφωσή τους στο πνεύμα της δικαιοσύνης, όπως και στους πεπαιδευμένους, που δεν έχουν συνειδητεί με την πειθώ, και στους άρχοντες, που είναι υποχρεωμένοι να ζουν με λιτότητα και ευσυνειδησία, ώστε να εκλείψει η διαφθορά από τον δημόσιο βίο. Είναι φανερό, λοιπόν, ότι ο νόμος οφείλει να αποβλέπει στην ευδαιμονία όλης της πόλης και να υποχρεώνει τους Αγαθούς να ασκήσουν την εξουσία.

B. 3. τῶν οἰκιστῶν: Οι οἰκισταί είναι οι θεμελιωτές της ιδεώδους πολιτείας, δηλαδή ο Σωκράτης και οι συνομιλητές του. Είναι αυτοί που θα πραγματώσουν το όραμά τους, την ίδρυση μια ιδανικής πολιτείας. Έργο των ιδρυτών της πολιτείας είναι να ενδιαφερθούν για την εδραίωσή της, δηλαδή να οδηγήσουν τα ξεχωριστά πνεύματα (*τάς βελτίστας φύσεις*), τους φιλοσόφους, στην αρετή και στη θέαση του αγαθού (*μέγιστον μάθημα*) και να μην τους αφήνουν να αδρανούν μένοντας μακριά από την

πολιτική ζωή (μη ἐπιτρέπειν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται). Η χρήση του όρου εντάσσεται στο πλαίσιο της αλληγορίας που χρησιμοποιεί ο Πλάτωνας και ταυτίζεται με τον Σωκράτη και τους συνομιλητές του.

τάς βελτίστας φύσεις : Η φύσις ορίζεται από τον Πλάτωνα ως εξής: ο ίδιος ο άνθρωπος ως φυσική ύπαρξη ως φυσική ύπαρξη, το σύνολο δηλαδή των φυσικών χαρακτηριστικών ενός ανθρώπου (χαρίσματα, ιδιότητες, διαθέσεις, τάσεις κτλ.) Όλα αυτά τα φυσικά προτερήματα αναπτύσσονται και καλλιεργούνται με τη σωστή παιδεία. Με τον όρο «φύσις», λοιπόν, εννοείται αυτό που ο άνθρωπος δεν μπορεί να κατασκευάσει ο ίδιος, αλλά το βρίσκει να προϋπάρχει. Μπορεί βέβαια με την τέχνη να το συμπληρώσει, αλλά δεν είναι σε θέση να το αλλάξει ουσιαστικά. Φύσις επομένως, σε σχέση με τον άνθρωπο είναι τα χαρίσματα και τα ελαττώματα που έχει ως κτήμα του. Για τον Πλάτωνα η φύση παίζει καθοριστικό ρόλο στην εκλογή του άριστου βίου.

Στο κείμενο αυτό γίνεται λόγος για εξαιρετικές φυσιογνωμίες, για χαρισματικούς ανθρώπους. Συγκεκριμένα, με τον όρο «**τάς βελτίστας φύσεις**» ο Πλάτων εννοεί τους ανθρώπους με φυσικά χαρίσματα όπως υψηλή ευφυΐα, οξύτητα πνεύματος, ψυχικές δυνάμεις κ. α. Ο Πλάτων πιστεύει ότι δε διαθέτουν όλοι οι άνθρωποι από τη φύση τις ίδιες πνευματικές ικανότητες και ψυχικές δυνάμεις και συνεπώς τα αποτελέσματα της παιδείας θα είναι ανάλογα των φυσικών προδιαθέσεων του ανθρώπου (όπως για παράδειγμα αυτοί που ανήκουν στην τάξη των δημιουργών, ο συνδυασμός φύσης και παιδείας τους κατέταξε στην τάξη αυτή). Συνεπώς, δεν μπορούν να δουν όλοι οι άνθρωποι το αγαθό. Επιπλέον η πορεία των βελτίστων φύσεων προς τη θέαση της Ιδέας του αγαθού επιβάλλεται ως εξαναγκασμός (ἀναγκάσαι) στην ιδανική πολιτεία, συνιστά δηλαδή απόλυτη αναγκαιότητα, αναγκαία συνθήκη του ιδεώδους πολιτεύματος.

B. 4. Εφόσον λοιπόν το όλον, η μεγάλη ψυχή, είναι ισορροπημένη και δίκαιη, και ο μικρόκοσμος, δηλαδή η ατομική ψυχή (στον Πλάτωνα ο όρος ψυχή δηλώνει και τον χαρακτήρα, την προσωπικότητα, ακόμη και τον νου), είναι αρμονική. Το κατώτερο μέρος (κίνητρο, τάση) της, το αλόγιστον ή επιθυμητικόν, που επιδιώκει την εκπλήρωση των βασικών αναγκών (φαγητό, ποτό, έρωτας) και γι' αυτόν τον λόγο είναι φιλοχρήματο και φιλοκερδές, τιθασεύεται από το θυμοειδές. Και τα δύο μαζί υπακούουν στο ανώτερο στοιχείο, το λογιστικόν, που ηγεμονεύει· η αντιστοιχία ανάμεσα στα τρία μέρη της ψυχής και στις τρεις τάξεις είναι προφανής.

Κάθε άνθρωπος, λοιπόν, είναι δίκαιος, εφόσον τα τρία στοιχεία (νους, καρδιά, επιθυμίες) που συναπαρτίζουν την προσωπικότητά του βρίσκονται σε αρμονική συμβίωση. Αν τα άλλα στοιχεία υφαρπάσουν την εξουσία του λογιστικού, τότε επέρχονται η σύγχυση και η καταστροφή. Την αρμονία διασφαλίζει η Δικαιοσύνη, που απονέμει στον καθένα ό, τι του ανήκει και τον τοποθετεί στη θέση που του αρμόζει.

Β. 5. α) **ιδεῖν** :όραμα, είδωλο, **ἐπιτρέπεται**: τρόπος, κακότροπος, **καταβαίνειν**: αναβάτης, βάθρο, **νόμω**: νομοταγής, διανομή, **βούλεται**: βούληση, κακόβουλος

β) **ἀπόρητος**: εἶπον, **διηνεκές**: διαφερόντως, **ἀνετος**: ἀφιή, **λήθαργος**: ἐπελάθου, **υπόδημα**: σύνδεσμον

Προπόσηος